

ÉRETTSÉGI VIZSGA • 2017. május 16.

TÁRSADALOMISMERET

EMELT SZINTŰ ÍRÁSBELI VIZSGA

JAVÍTÁSI-ÉRTÉKELÉSI ÚTMUTATÓ

EMBERI ERŐFORRÁSOK MINISZTERIUMA

AZ ÍRÁSBELI VIZSGA ÉRTÉKELÉSÉNEK ÁLTALÁNOS SZEMPONTJAI

A vizsgázó teljesítményének értékelését nem befolyásolhatja, ha a vizsgázó véleménye eltér az általánosnak tekinthető megközelítéstől.

A vizsgázó teljesítményének értékelésére nem lehet hatással, ha az értékelők személyes értékítélete eltér a feladatban tárgyalt probléma, kérdés, jelenség általánosnak tekinthető megítélésétől.

A javítási-értékelési útmutató címszavakban közli az esszé és esetelemzés megoldásának lehetséges tartalmi összetevőit. Az ettől eltérő jó megoldást is el kell fogadni.

A dolgozatot piros színű tollal kell javítani és a tanári gyakorlatnak megfelelően jelölni a súlyosabb helyesírási, nyelvhelyességi stb. hibákat.

A feladatok alatt található négyzetben az elérhető maximális pontszám van feltüntetve, az értékelő a mellette lévő üres négyzetbe írja az általa megállapított pontszámot.

Egyes esszéfeladatoknál a tanuló két téma közül választhat, de csak az egyik kidolgozásáért jár pont. Ha tévedésből mindkét feladatot megoldja a vizsgázó, és nem jelöli áthúzással, melyiket értékeljék, az érettségi dolgozatot javító tanár dönti el, hogy melyik feladat kidolgozásáért jár több pont, és azt veszi figyelembe.

Ha bármely feladat értékelésénél a témataartás-kompetenciát nulla ponttal értékeli a javító, azaz úgy ítéli meg, hogy a vizsgázó nem a megfogalmazott feladatot oldotta meg, a feladat egészének értékelése nulla pont, más kompetenciára vagy szempontra nem adható pont.

Egyes feladatoknál a könnyebb differenciálás érdekében a feladat részpontszámainak összegét osztani kell kettővel.

Előfordulhat, hogy a fél pontok megítélése miatt a vizsgázó összpontszáma nem lesz egész szám. Ebben az esetben kerekíteni kell. A kerekítést nem feladatonként, hanem a feladatonként elért pontok összeadása után kell elvégezni a végső pontszám megállapításához!

Az értékelő tanár a javítás, értékelés után kitölti a vizsgázó összpontszámát tartalmazó táblázatot.

I. rész
Társadalomismeret és jelenismeret

1. Esszé

Szempontok, kompetenciák	A) A szubkultúrák jellemzői és társadalmi szerepük	Maximális pont
Megszerkesztettség, nyelvhelyesség, helyesírás	A kifejtés mondatokból áll, a szöveg logikusan és szabatosan felépített. Nem tartalmaz súlyos nyelvtani vagy helyesírási hibát.	2
A feladat megértése, témataratás	A válasz valóban a szubkultúra, az underground jellemzőire és társadalmi szerepére fókuszál.	2
Lényegkiemelés, a témának megfelelő tények, összefüggések, gondolatok, megállapítások megfogalmazása, általánosítás	<p>A feleletben a vizsgázó lényeges elemeket emel ki, például meghatározza a szubkultúra (underground) fogalmát. Eszerint a többségi társadalom kultúráját alapjaiban elfogadó, azt követő, de attól néhány részletében eltérő kultúra.</p> <p>A fogalmat a szakirodalom először a 20. század elején a városokban élő etnikai kisebbségek, továbbá az alvilág, a csavargók, a koldusok, a bűnözők kultúrájának leírására használta. Ezek a többségi társadalom normáitól eltérő érintkezési formák, szertartások és kulturális produktumok önálló, sajátos belső szabályrendszer szerint működő egységet képeznek. Ezeknek is megvannak a maguk szinterei és értékei.</p> <p>A szubkultúra jellemzői, hogy a többségi társadalom általában deviánsnak bélyegzi őket. Önmagukat ellenkultúrának is nevezik. Tagjai a társadalom többségétől való kívülállásukat hirdetik. Ez jelenik meg az olykor agresszív, a szándékoltan vulgáris megnyilvánulási formákban, az ököljog használatában. De jellemzi őket a spontaneitás, az improvizáció, a sokszínűség, az idetartozók egymás iránti szolidaritása, véd- és dacsövetsége, a saját hősök kultusza.</p> <p>Azt hirdetik, hogy a „magas kultúrán” kívül, a társadalmi hierarchia alsóbb régióiban megfigyelhető megnyilvánulások is kiérdemlik a kultúraminősítést és az annak megfelelő figyelmet, támogatást. Manapság azonban ez a jelző inkább disszonánsan hat, mert azt hangsúlyozza, hogy ez egyféle „kultúra alatti”, „alsóbbrendű”, „ellenkultúra”. A 20. század második felében ez a modell lett a fiatalság kulturális megnyilvánulásainak legfőbb mintája.</p>	3
Az ismeretek mélysége, az adott tudománynak megfelelő tárgyi tudás, a szakmai nyelv használata	A feleletből megállapítható, hogy a vizsgázó megfelelő tárgyi tudással rendelkezik a szubkultúra, az underground kérdésköréről. Használja pl. az ideológia, az etnikai, a vallási, a szocializációs kisebbségek, az alvilág, az ellenkultúra, a belső szabályrendszer, a spontaneitás, az improvizáció, a sokszínűség szakkifejezéseket.	3
A megközelítés sokszínűsége, komplexitása	A válasz legalább kétféle megközelítést tartalmaz. A vizsgázó írhat saját tapasztalatairól, dilemmáiról, megközelítheti a kérdést a döntési folyamat oldaláról, nézheti a keresleti és kínálati oldalról egyaránt.	3
Önálló vélemény megalkotása, a téma aktualizálása (életszerű, saját vagy a médiából ismert példák alkalmazása)	A vizsgázó önálló véleményt fogalmaz meg, és meg is indokolja azt. Életszerű példákat hoz. Legalább két, a médiából vagy saját környezetéből megismert mintát említ.	2
Összesen		15

Szempontok, kompetenciák	B) A demokrácia modern kori formájának kialakulása	Maximális pont
Megszerkesztettség, nyelvhelyesség, helyesírás	A kifejtés mondatokból áll, a szöveg logikusan és szabatosan felépített. Nem tartalmaz súlyos nyelvtani vagy helyesírási hibát.	2
A feladat megértése, témátartás	A válasz valóban a demokrácia mai alakjának kialakulására fókuszál.	2
Lényegkiemelés, a témának megfelelő tények, összefüggések, gondolatok, megállapítások megfogalmazása, általánosítás	<p>A feleletben a vizsgázó lényeges elemeket emel ki, például megállapítja, hogy a demokrácia mai formája hosszú történelmi fejlődés eredménye. A demokrácia jelentése: népuralom. Olyan politikai rendszer, amelyben a népé a hatalom. A fogalom az ókorban „sok ember” kormányzatát jelentette. Elkülönült tőle a monarchia, az „egy ember” kormányzata és az arisztokrácia, „a legjobb kevesek” kormányzata. Kialakulása Athén történelméhez köthető. Az athéni demokráciában a hatalom gyakorlásában csak a társadalom kitüntetett csoportjai vehettek részt. Így mai értelemben ez korlátozott demokráciának nevezhető. Az ókori görög demokrácia nem ismerte a képviselő elvét. A hatalomgyakorlás közvetlen volt. Az ókorban még a római köztársaság korában figyelhető meg demokráciára utaló jelleg. Ennek egyes elemei a monarchia korában is névleg fennmaradtak (vö. népgyűlés, szenátus). A középkorban az egyszemélyi uralkodók is alkalmazták a sok ember kormányoz elvét, hiszen rákényszerültek arra, hogy az egyes rendek, tartományok, városok képviselői testületeivel fogadtassák el döntéseiket, és így politikájukhoz kellő támogatást szerezzenek. Itt figyelhető meg a modern képviselői demokrácia csírája.</p> <p>Az újkorban a modern állam fejlődése és a politikai gondolkodás átalakulása készítette elő a demokrácia fogalmának későbbi népszerűségét. A demokrácia fogalma a 19. században vette fel mai jelentését. Olyan politikai berendezkedést jelent, amelyben a képviselői rendszer és az általános választójog összekapcsolódik. A 20. századra a demokrácia elvárt politikai eszmerendszer lett. Egy hatalom csak akkor válik elfogadottá, ha a társadalom széles rétegei kinyilvánítják iránta helyeslésüket. A mai demokrácia fontos eleme, hogy a társadalmi viszonyok egyenlőbbé tételét szolgálja.</p>	3
Az ismeretek mélysége, az adott tudománynak megfelelő tárgyi tudás, a szakmai nyelv használata	A feleletből megállapítható, hogy a vizsgázó megfelelő tárgyi tudással rendelkezik a demokrácia fogalmáról és jellemzőiről. Használja pl. az ideológia, a monarchia, az arisztokrácia, a despotizmus, a képviselő, az együtt döntés, a legitimitáció, az ókori, a jelenkori demokrácia szakkifejezéseket.	3
A megközelítés sokszínűsége, komplexitása	A válasz legalább kétféle megközelítést tartalmaz. A vizsgázó írhat a demokráciához kapcsolódó saját tapasztalatairól, a jelenkori képviselői demokrácia előnyeiről és hátrányairól. Megközelítheti a kérdést a döntési folyamat oldaláról is.	3
Önálló vélemény megalkotása, a téma aktualizálása (életszerű, saját vagy a médiából ismert példák alkalmazása)	A vizsgázó önálló véleményt fogalmaz meg, és meg is indokolja azt. Életszerű példákat hoz. Legalább két, a médiából vagy saját környezetéből megismert mintát említ.	2
Összesen		15

2. Elemzés

Szemponatok, kompetenciák	A szegénység	Maximális pont
Megszerkesztettség, nyelvhelyesség, helyesírás	A kifejtés mondatokból áll, a szöveg logikusan és szabatosan felépített. Nem tartalmaz súlyos nyelvtani vagy helyesírási hibát.	2
A feladat megértése, témataratás	A vizsgázó válaszában valóban a szegénységről, az abszolút szegénységről és a relatív szegénységről ír.	1
Lényegkiemelés, a témának megfelelő tények, összefüggések, gondolatok, megállapítások megfogalmazása, általánosítás	A vizsgázó leírja, hogy a szegénységet nehéz definiálni. A tudományos életben használják a legtágabb értelemben is. Így jelenheti általában az anyagi javakhoz való korlátozott hozzáférést vagy a hozzáférés teljes hiányát. De szűkített értelemben is előfordul. Ekkor csak a pénzhiányt értik alatta. Általánosan elfogadott megközelítés: az emberek tartósan fennálló hátrányos helyzete, amelyből saját erejükben általában nem tudnak kikerülni. Okai mindig több tényezőre vezethetők vissza. Ilyen lehet például az alacsony iskolázottság, a munkanélküliség, a mobilitás hiánya, a hasonló helyzetűekkel fenntartott kapcsolatok kizárólagossága. Abszolút szegény az, aki az adott országban meghatározott létminimum alatt él, és önmaga nem tudja előteremteni a létfenntartásához szükséges eszközöket sem, így a társadalom segítségére van utalva. Relatív szegény az, akinek a bevétele nem elég arra, hogy az adott országban általánosan elfogadott módon továbbfejlődjön. Lemaradók azok, akiknek a szükségletkielégítési szintje valamilyen tetszőlegesen megállapított „normához” képest elmarad. Az utóbbi időben a szegénység helyett a „többoldalúan hátrányos helyzetűek” kifejezést is használják. A II. világháború után Magyarországon sem a szegény kifejezést használták, hanem többszörösen hátrányos helyzetről, illetve deprivációról beszéltek.	3
Az ismeretek mélysége, az adott tudománynak megfelelő tárgyi tudás, a szakmai nyelv használata	A feleletből megállapítható, hogy a vizsgázó megfelelő tárgyi tudással rendelkezik a szegénységről. Ír a szegénység által legjobban veszélyeztetett társadalmi rétegekről, a munkanélküliekről, a csonka családokról, a nagycsaládokról, a tartósan betegekről, a nyugdíjasokról.	2
A megközelítés sokszínűsége, komplexitása	A válasz legalább kétféle megközelítést tartalmaz. A felelet a szegénység leírásán kívül vizsgálja annak kialakulását, valamint a szegénységből való lehetséges kitörés módjait.	1
Önálló vélemény megalkotása, a téma aktualizálása (életszerű, saját vagy a médiából ismert példák alkalmazása)	A vizsgázó önálló véleményt fogalmaz meg, és meg is indokolja azt. Életszerű példákat hoz. Említ a médiából vagy saját környezetéből megismert példákat is.	1
	Összesen	10

3. Forráselemzés

Szempontok, kompetenciák	PISA-felmérés	Maximális pont
Megszerkesztettség, nyelvhelyesség, helyesírás	A kifejtés mondatokból áll, a szöveg logikusan és szabatosan felépített. Nem tartalmaz súlyos nyelvtani vagy helyesírási hibát.	1
A feladat megértése, témataratás	A vizsgázó válaszában valóban az iskolások szövegértési, matematikai és természettudományos képességeit összegző, nemzetközi tanulói teljesítménymérési programról ír.	1
Lényegkiemelés, a témának megfelelő tények, összefüggések, gondolatok, megállapítások megfogalmazása, általánosítás	Válaszában leírja, hogy a magyar diákok mért teljesítménye romlott. A vizsgálat javulást állapított meg Lengyelország és Csehország esetében. A PISA monitorozó jellegű felméréssorozat, amely három területen (alkalmazott matematikai műveltség, alkalmazott természettudományi műveltség és szövegértés) vizsgálja a 15 éves tanulók képességét. Azért őket, mert ők azok, akik minden EU-országban még iskolaköteles korúak, de már közelednek a munkaerőpiacra történő kilépés, illetve a felsőoktatásba való belépés felé. A program azt méri, hogy a tanulók hétköznapi helyzetekben milyen mértékben alkalmazzák szövegértési képességüket, mennyire képesek felismerni, megérteni, értelmezni és megoldani egy matematikai vagy természettudományi jellegű problémát. A felmérés a munkaerőpiacra kilépők várható teljesítményét prognosztizálja. Így tervezhetővé válik a munkavégzéshez közvetlenül kapcsolódó munkaerő képzése, azaz a szakképzés és az átképzés.	2
Az ismeretek mélysége, az adott tudománynak megfelelő tárgyi tudás, a szakmai nyelv használata	A válaszból megállapítható, hogy a vizsgázó megfelelő tárgyi tudással rendelkezik a tanköteles tanulók képzésének céljáról, a munkaerőpiac általános igényeiről, valamint a felnőttképzésről.	2
Önálló vélemény megalkotása, a téma aktualizálása (életszerű, saját vagy a médiából ismert példák alkalmazása)	A vizsgázó önálló véleményt fogalmaz meg, és meg is indokolja azt. Életszerű példákat hoz. Említ a médiából vagy saját környezetéből megismert példákat is.	1
Összesen		7

4. Besorolás**4 pont**

ALAPELVEK		
1.	A bírói függetlenség elve	1
2.	A bírói talár kötelező viselésének elve	2
3.	Az igazságszolgáltatás nemzetiségi alapon való megszervezésének elve	2
4.	Az ártatlanság vélelmének elve	1
5.	A korlátlan számú fellebbezés elve	2
6.	Az igazságszolgáltatás egységének elve	1
7.	A magyar nyelv kötelező használatának elve az eljárás során	2
8.	A nyilvánosság teljes kizárásának elve	2
9.	A védelemhez való jog elve	1
10.	A társas bírászkodás, az ülnökök részvételének elve	1
11.	A jogorvoslat kizárásának elve	2
12.	A védelemhez, a védőválasztáshoz és a képviselőhöz való jog elve	1

0-2 jó megoldás	0 pont
3 jó megoldás	1 pont
4-6 jó megoldás	2 pont
7-9 jó megoldás	3 pont
10-12 jó megoldás	4 pont

5. Fogalom felismerése**3 pont**

- A) diktatúra
 B) ügyész (ügyészség)
 C) emancipáció / feminizmus

Minden helyes megoldás 1 pont.

6. Kiválasztás**4 pont**

- Asszimiláció   C
 Mintavétel   B
 Rasszizmus   C
 Szekularizáció   D

Minden helyes megoldás 1 pont.

7. Csoportosítás**4 pont**

A felsorolásban az önkormányzatok működésével kapcsolatban igaz (valós) állításokat talál. Írja a meghatározás betűjelét a megfelelő szereplőhöz!

Polgármester	Jegyző	Képviselő	Képviselőtestület
A	C	B	D

Minden helyes megoldás 1 pont.

8. Ábraelemzés**4 pont**

- A) A 25–29 évesek és a 85– évesek korosztályában. *1 pont*
- B) A 60–80 évesek a diplomájukat többnyire az 1950-es és 1960-as években szerezték. Bár az 1949-es alkotmány rögzítette a nők egyenjogúságát polgári, politikai, gazdasági, szociális és kulturális tekintetben, valójában az csak propagandacélokat szolgált. A gyakorlatban a kommunista rendszer a gazdasági és foglalkozási szerkezet erőltetett átalakításával a nők többségére kiterjesztette a kettős elnyomást. Nagy részüket munkaviszony létesítésére kötelezte, emellett változatlanul megmaradt számukra a háztartási munka. Ezzel kettős függelmi viszonyba kényszerítette őket. *3 pont*

Minden, tartalmában helyes érv elfogadható.

9. Keresztrejtvény**4 pont**

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1		D									
2		E									
3		V				Á					
4		I				L					
5		A				L					
6	A	N	Ó	M	I	A					
7		C				M					
8		I				P					
9		A				O					
10						L					
11		R	É	T	E	G	Z	Ő	D	É	S
12						Á					
13						R					

Minden helyesen kitöltött elem 1 pont.

II. rész

Gazdasági és pénzügyi ismeretek

1. Meghatározás

5 pont

A) Vállalkozói tevékenység:

Rendszeres gazdasági tevékenység, amelyet magánszemély, jogi személy vagy egyéb szervezet (1) saját nevében, (2) saját kockázatára, (3) üzletszerűen, (4) jövedelemszerzés érdekében végez.

Két kulcsfogalom megléte esetén 1 pont.

Négy kulcsfogalom megléte esetén 2 pont.

Minden, tartalmában helyes meghatározás elfogadható.

B) Kamat

A kölcsönadott vagy kölcsönkapott pénz használati díja.

Minden, tartalmában helyes meghatározás 1 pont.

C) Likviditás

Fizetőképesség. Azt jelenti, hogy a vállalkozás eleget tud tenni fizetési kötelezettségeinek az esedékesség lejáratára előtt.

Minden, tartalmában helyes meghatározás 1 pont.

D) Diszkontálás

Jelenérték-számítás. Egy jövőbeni pénzösszeg kamatlábbal leszámított értéke.

Minden, tartalmában helyes meghatározás 1 pont.

2. Kiválasztás

5 pont

1. A
2. B
3. A
4. B
5. A

Minden helyes kiválasztás 1 pont.

3. Elemzés

Szemponatok, kompetenciák	A beruházások külső és belső marketingszemponthai	Maximális pont
Megszerkesztettség, nyelvhelyesség, helyesírás	Az elemzés nem tartalmaz súlyos nyelvtani vagy helyesírási hibát. A kifejtés mondatokból áll, a szöveg logikusan és szabatosan felépített.	1
Tématartás, lényegkiemelés, probléma-központúság	A vizsgázó elemzésében a rendelkezésre álló források alapján bemutatja, mitől lesz vonzó egy térség a beruházók (beruházások) számára.	2
A feladatban leírt esetnek megfelelő összefüggések, gondolatok, megállapítások megfogalmazása a szakmai nyelv felhasználásával	A vizsgázó használja a vállalkozással, a beruházási övezettel kapcsolatos fogalmakat (pl.: vállalkozás, beruházási övezet, állami támogatás az új beruházásokra, adókedvezmény, versenytárs, kiegészítő termék, infrastruktúra, szakképzett/megbízható munkaerő). Összefüggést fogalmaz meg a vállalkozások sikerre vitele, a tervezés, az infrastruktúra fejlettsége között.	6
Önálló vélemény megfogalmazása	A vizsgázó önálló véleményt fogalmaz meg.	1
Összesen		10
A végső pontszám (összesen/2)		5

4. Forráselemzés

Szemponatok, kompetenciák	GDP, GNI	Maximális pont
Megszerkesztettség, nyelvhelyesség, helyesírás	Az elemzés nem tartalmaz súlyos nyelvtani vagy helyesírási hibát. A kifejtés mondatokból áll, a szöveg logikusan és szabatosan felépített.	1
Tématartás, lényegkiemelés, problémaközpon-túság	A vizsgázó a rendelkezésre álló források alapján bemutatja a GDP és a GNI fogalmát, alkalmazását, értelmezését.	2
A feladatban leírt esetnek megfelelő összefüggések, gondolatok, megállapítások megfogalmazása a szakmai nyelv felhasználásával	A kecskeméti Mercedes-gyárban keletkezett jövedelmet a magyar GDP-be és a német GNI-be kell beszámítani. GDP [=gross domestic product, bruttó hazai termék] egy bizonyos terület (rendszerint egy ország) gazdaságának adott idő alatt (általában egy év alatt) mért teljesítménye. GNI [gross national income, magyarul bruttó nemzeti jövedelem] a GDP-ből származtatott mutató. Számítása során figyelembe veszik a külföldről kapott jövedelmeket is, és levonják a kiáramlott jövedelmeket. A vizsgázó használja a következő kifejezéseket: bruttó, nettó, halmozódás, amortizáció, nemzeti, termék. Az aktuális példán bemutatja, hogyan számolják a GDP-t és a GNI-t.	6
Önálló vélemény megfogalmazása	A vizsgázó önálló véleményt fogalmaz meg.	1
Összesen		10
A végső pontszám (összesen/2)		5